

צבי יהודה קוק

מתוך ויקיפדיה, האנציקלופדיה החופשית

צבי יהודה קוק

הרצי"ה קוק

תאריך לידה	ט"ו בניסן ה'תרנ"א
תאריך פטירה	י"ד באדר ה'תשמ"ב
השתייכות	ציונות דתית
נושאים שבהם עסק	אמונה, גאולה, עם ישראל, אגדה, תשובה, ארץ ישראל, תנ"ך
רבותיו	אביו, הרב אברהם יצחק הכהן קוק
תלמידיו	הרבנים שלמה אבינר, יעקב אריאל, חיים דרוקמן, צפניה דרורי, עודד וולנסקי, צבי ישראל טאו, אליקים לבנון, דב ליאור, זלמן ברוך מלמד, דוד חי הכהן, נחום רקובר ורבנים אחרים

הרב צבי יהודה הכהן קוק (מכונה גם **הרצי"ה**; ט"ו בניסן ה'תרנ"א, 23 באפריל 1891 - י"ד באדר ה'תשמ"ב, 9 במרץ 1982) היה ראש ישיבת מרכז הרב וממנהיגיה הרוחניים של הציונות הדתית. בנו ותלמידו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק.

תוכן עניינים

- 1 קורות חייו
  - 1.1 שנותיו המוקדמות
  - 1.2 בין אירופה לארץ ישראל
  - 1.3 בישיבת מרכז הרב
- 2 משנתו
  - 2.1 מעמד האישה
  - 3 מנהיג ומורה דרך
  - 4 השפעתו הציבורית
  - 5 מתלמידיו
  - 6 ספריו
    - 6.1 ספרים שנדפסו מכתביו
    - 6.2 כרוזיו הציבוריים שפורסמו בספרים
    - 6.3 שיעורים ושיחות שסוכמו על ידי תלמידיו
  - 7 לקריאה נוספת
  - 8 קישורים חיצוניים
  - 9 הערות שוליים

קורות חייו

שנותיו המוקדמות

הרב צבי יהודה הכהן קוק נולד בליל הסדר, ט"ו בניסן ה'תרנ"א (1891), לרב אברהם יצחק הכהן קוק ולריזא רבקה, בת אחיו התאום של האדר"ת. אמו הייתה רעייתו השנייה של אביו, והרב צבי יהודה היה בנו הראשון (והיחיד) מרעייתו זו. אחריו נולדו שתי בנות נוספות, בתיה מרים,

הוא נולד בעיירה זוימל במחוז קובנא שבליטא, שם כיהן אביו ברבנות, ובשנת תרנ"ו 1896 עברה המשפחה לבויסק שליד ריגה, שם נתמנה אביו לרב העיירה. כאשר התמנה הראי"ה קוק לשמש כרבן של יפו והמושבות, עלתה המשפחה לארץ ישראל והגיעה לנמל יפו בכ"ח באייר תרס"ד 13 במאי 1904.

בילדותו למד גמרא אצל הרב ראובן גוטפריד ידידיה, חתנו של הרב יואל משה סלומון, וכן אצל ר' משה זיידל ור' בנימין מנשה לוי, אך עיקר תלמודו בא לו מאביו. בשנת התרס"ו (1906) עבר לירושלים כדי ללמוד בישיבת "תורת חיים" בעיר העתיקה. על אף גילו הצעיר (כבן 15), נמנה הרב צבי יהודה על בני השיעור הגבוה, והתקרב לראש הישיבה הרב זרח אפשטיין. לאחר תקופה בירושלים שב הרב צבי יהודה ליפו וחזר ללמוד אצל אביו.

בשנות יפו הללו, התיידד עם הרב יעקב משה חרל"פ ואף סייע לו בעריכת הספר "**צבי לצדיק**". כמו כן, היה בין יוזמי הקמת ישיבת "שערי תורה" ביפו, בראשותם של אביו והרב זלמן שך. בשנים אלו החל גם בעריכת כתביו של אביו ובהוצאתם לאור, הראשון שבהם היה הספר "**שבת הארץ**" (1910) על שנת השמיטה, שבו נטל חלק בכתיבה. בשיתוף עם ר' ישראל חבס הוציא בשנת התרע"ג (1913) את הקובץ "**התרבות הישראלית**".

בין אירופה לארץ ישראל

הרב צבי יהודה עמד לימינו של אביו בכל עיסוקיו הציבוריים. אך כאשר הבחין כי הדבר פוגע בלימודיו נסע לירושלים, שם "הסתתר" בישיבת פורת יוסף ברובע היהודי בעיר העתיקה. מאחר שגם שם לא מצא מנוח, שקל את האפשרות להרחיק אף יותר ולנסוע לישיבת טלז, ישיבת סלובודקה או לישיבה בהונגריה.

בסופו של דבר, סמוך למלחמת העולם הראשונה נסע להלברשטט שבגרמניה, בעצתו של ר' בנימין מנשה לוי, שם לימד תנ"ך וגפ"ת (גמרא, פירוש רש"י ותוספות), ובעצמו העמיק בלימוד מסכתות עירובין וחולין עם חלק יורה דעה שבשולחן ערוך. במקביל, למד פילוסופיה באוניברסיטת הלברשטט במשך כשנתיים. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה נאסר כנתין של רוסיה שהייתה מעצמת אויב, אך שוחרר לבסוף. כאשר אביו, שנסע לוועידה העולמית של אגודת ישראל, הוכרח להשאר בשווייץ בשל המלחמה, הצטרף אליו בנו.

בשנת ה'תר"פ (1920) שב הרב צבי יהודה ליפו, שם לימד בבית ספר "**נצח ישראל**" של הרב משה אורבך. שנה לאחר מכן, חזר לאירופה בשליחות תנועת "**דגל ירושלים**" שהקים אביו, כדי לעשות נפשות לרעיון תחיית האומה והארץ בקרב גדולי התורה שבאירופה. במסגרת זו נפגש ויצר קשרי ידידות עם גדולי הרבנים והאדמו"רים בפולין, בליטא ובווינה.

בכו בשבט התרפ"ב (24 בפברואר 1922), כשהיה כבן 31, נשא לאישה בוורשה את חוה לאה לבית הוטנר, אשה בעלת השכלה תורנית וכללית רחבה ופעילה בשדה החינוך היהודי בוורשה. לאחר 22 שנות נישואים ללא ילדים, נפטרה חוה לאה ממחלה בז' בשבט התש"ד (1 בפברואר 1944), ומאז, לאורך קרוב לארבעים שנה, חי הרב צבי יהודה בגפו.

בישיבת מרכז הרב

בשנת התרפ"ג 1923, הקים הראי"ה קוק את ישיבת מרכז הרב. הרב צבי יהודה מונה לשמש

כ"מנהל רוחני" בישיבה, והוא העביר שיעורים בתנ"ך ואמונה. במשך תקופה מסוימת שימש כאחראי גם על הניהול האדמיניסטרטיבי של הישיבה.

בין השנים 1929-1933, שנות התבססות המשטר הסובייטי בברית המועצות פעל למען העלאתם לארץ של בחורים מרוסיה וליטא אל ספסל הלימודים בישיבת מרכז הרב.

שנים רבות הקדיש לחקר, עריכה וסידור כתביו של אביו. לאחר פטירת אביו (ג' באלול ה'תרצ"ה, 1 בספטמבר 1935) התמסר לעבודה זו ביתר שאת בצד עבודתו החינוכית בישיבה.

הרב צבי יהודה נטל חלק גם בפעילות ציבורית ובמאבק היישוב להקמת המדינה. ב-1951 הוצב במקום ה-119 הסמלי ברשימת "הפועל המזרחי" בבחירות לכנסת השנייה.

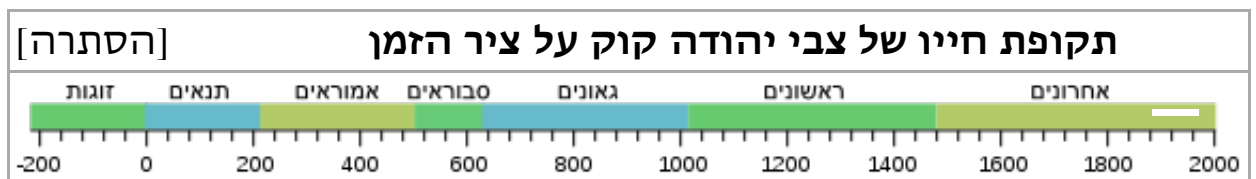

ישיבת מרכז הרב

לאחר פטירת מחליפו של אביו בראשות הישיבה, הרב יעקב משה חרל"פ, בשנת תשי"ב 1952, קיבל לידי הרב צבי יהודה את ראשות הישיבה, תפקיד בו כיהן כשלושים שנה, עד לפטירתו. לצידו עמד גיסו הרב שלום נתן רענן ששימש כר"מ וכמנהל הישיבה. בהנהגתו הפכה הישיבה למרכז תוסס, שמשך אליו צעירים רבים, רובם חניכי תנועת הנוער בני עקיבא, וספסלי בית המדרש הלכו ונתרבו. מלבד תלמידיו הישירים (על ידיהם כונה "רבנו"), פקדו את ביתו ברחוב עובדיה בירושלים, אנשים רבים מהארץ ומחוץ לארץ שראו בו את רבם.

הרב צבי יהודה ראה במדינה שלב בגאולה האומה. הוא השתדל מחד לחזק את מושג המדינה על כל מערכותיה ככל יכולתו, ומאידך פעל לתת למדינה צביון יהודי שורשי. כך למשל אמר שחוקים נגד התורה נוגדים את "אושיות המדינה" ודינם כמו חוק לביטול המדינה. [דרוש מקור]

נפטר לאחר מחלה ארוכה בחג הפורים, י"ד באדר ה'תשמ"ב (1982) ונטמן לצד אביו בבית הקברות בהר הזיתים.

משנתו

לאחר שקמה מדינת ישראל נוצר צורך בהתייחסות רחבת היקף כלפיה וכלפי סוגיות נוספות שעלו על הפרק. הרצ"ה התווה משנה רוחנית ומעשית בתחומים אלה. ביום העצמאות הרביעי, בשנת תשי"א 1951, נשא דברים בישיבה מרכזית, תחת הכותרת: "לתוקף קדושת יום עצמאותנו". לפני פרוץ מלחמת ששת הימים, ביום העצמאות ה-19 של מדינת ישראל, הוא נשא נאום, שלימים כונה **מזמור י"ט למדינת ישראל**, ובו פירט את הגותו המדינית ויחסו למדינת ישראל, ובין היתר טען כי מדינת ישראל היא המדינה שחזו הנביאים. הוא אף דימה בין תפילין לבין טנקים, בכך שהטנקים משמשים כ"מכשיר מצווה", שעל ידם מקיימים בפועל את מצות כיבוש הארץ, שהיא מצווה מדאוריתא לפי הרמב"ן, וקבע שישראל צריכה לשאוף להרחיב את נחלתה ברחבי ארץ ישראל.

הרב צבי יהודה העריך את הרצל על פועלו בעניין שיבת ציון, ואף תלה תמונתו על הקיר. הוא גרס כי עם ישראל מצוי בעיצומו של תהליך הגאולה, וראה בעליית יהודים, בהתרחבות הלאום על שטחי יש"ע וביישובם, ציון דרך חשוב בתהליך זה. הוא התנגד בחריפות לכל ויתור ונסיגה. ראייתו את מדינת ישראל כשלב מרכזי בגאולה וכתופעה של קידוש השם כלל עולמי, גרמה לו אמנם לנקוט בקו ממלכתי, והביאה אותו להפגין כבוד רב כלפי הממשלה וראשיה גם כאשר דעתו הייתה חלוקה עליהם, אולם הדבר לא מנע ממנו מלבקר את מעשיהם באופן תקיף ביותר כאשר הם פעלו בניגוד לציווי התורה.

הרב צבי יהודה, בניגוד לרוב רבני דורו, תמך ברעיונות ובתנועות מודרניות לשחרור ולחופש. כך למשל הכריז כי הוא מתנגד לכפייה דתית, ונתן ביטוי דרמטי לכך כשהצהיר על הצטרפותו ל"ליגה למניעת כפייה דתית". ואולם, לאחר זמן פרש מן התנועה, מכיוון שטען שבפועל תומכת הליגה בכפייה אנטי-דתית (מכיוון שחבריה לא הסכימו לשנות את שמם ל"הליגה למניעת כפייה מצפונית").

בתגובה לטענות שנשמעו כנגדו שמאמר הדור, שכתב אביו, הראי"ה קוק, ובו הוא מדבר על הדברים הטובים שביהודים חילוניים, התאים לדור של אביו אך לא לדור הנוכחי, היה עונה לתלמידיו "מי מכיר את הדור ההוא, אתם או אני?" וסירב לשקול את האפשרות שזה לא מתאים. אף צוטט באומרו: "מאמר הדור הוא לדורות". [דרוש מקור]

הרב צבי יהודה ראה בשואה ניתוח הכרחי שעם ישראל נאלץ לעבור ערב גאולתו. הוא היה בוכה בכל פעם שדיבר על כך, אך לטענתו בעם ישראל נדבקה טומאת הגלות - "זפת הגלות", והשואה הייתה טיפול אלוהי, בדרך של ניתוח נורא וריפוי הכרחי.

מעמד האישה

בנושא מעמד האישה נהג הרצי"ה להדגיש את מאמר חז"ל במסכת בבא קמא דף ט"ו עמ' א: "השווה הכתוב אישה לאיש לכל דינים שבתורה". לדבריו הנקודה היסודית בסוגיה זאת היא השוויון. אמנם שוויון זה אין פירושו זהות אחידה, ולכל אחד מהמינים יש תפקיד משלו. מתוך גישה זו פירש את דברי חז"ל המבחינים בין המינים כהתאמת התורה לתכונות הפיזיות, הנפשיות והרוחניות של כל אחד מהם.

הרצי"ה תמך בדעה שנשים תלמדנה חלקים בתורה, בעיקר לימודי תנ"ך, אמונה והלכה למעשה. בביתו התקיימו במשך שנים רבות שיעורים קבועים לנשים, וחלק מהשיעורים לגברים הושמעו ברמקול גם לנשים אשר הסתופפו בדירה סמוכה. הוא נפגש עם נשים שבאו להתייעץ או לדבר עמו, חלקן נשים ידועות, כגון שולמית אלוני וגאולה כהן.

בהקשר של שירות נשים בצה"ל, סבר על פי דברי המשנה והרמב"ם כי באופן עקרוני גם נשים חייבות במלחמת מצווה. עם זאת, הוסיף כי "בשרות צבאי בנות קיימת סכנה של נפילה מוסרית, וחזקה לבת להשאר בתמימות צניעותה".^[1] לכן לדבריו על הרבנות הראשית להכריע בסוגיה זו (בהתאם למצווה לשמוע "אל השופט אשר יהיה בימים ההם"). בפועל, תמך בשירות לאומי לבנות, בהסתמכו בדברי הרדב"ז על השתתפות נשים במלחמת מצווה אשר מתבטאת באספקת מים ומזון ללוחמים.^[2]

הוא דרש הקפדה על דיני צניעות והפרדה בין בנים לבנות. בין השאר אמר שצריך להצטער על כך שרבי ישראל מאיר הכהן, מחבר הספר משנה ברורה, התיר שלא לכסות את השוק, אלא רק את הירך.^[3]

מנהיג ומורה דרך

הרב צבי יהודה דירבן את תלמידיו למעורבות בחיי המעשה במדינת ישראל.

לאחר מלחמת ששת הימים פעל רבות ליישוב הארץ, על פי עקרון ארץ ישראל השלמה. הוא הכריז בעל פה וכן בגילויי דעת ובמכתבים ששלח לראשי המדינה, כי הנוסחה "שטחים תמורת שלום" אסורה על פי התורה וכי יש להתנחל בכל רחבי ארץ ישראל. וכך הצמיחה ישיבת "מרכז הרב" את מנהיגי תנועת "גוש אמונים", כשהרב צבי יהודה משמש לה מנהיג רוחני. כביטוי לדרכו הייחודית, דחף את תלמידיו להקמת יישובים ביהודה ושומרון, ואף השתתף בעלייה של אחד מהם. כשהוחלט לפנות את גרעין "אלון מורה" שהתיישב בחווארה (ליד שכם), השתתף הרב קוק בניסיון למנוע את הפינוי. הרב יוסף בדיחי, משמשו של הרב, סיפר הרב צבי יהודה פתח את מעילו אל מול החיילים וקרא לעברם מספר פעמים "קחו מכונת ירייה ותהרגו אותי", "כמו שלא תוכלו להכריח אותי לאכול חזיר כך לא תפנו אותי מכאן". לאחר שפוגו כל שאר האנשים ניגש אליו הפיקוד יונה אפרת, אחז בידו של הרב צבי יהודה והוא הלך עמו אל האוטובוס^[4]. עם זאת, הרב צבי יהודה התנגד באופן ברור לעלייה להר הבית^[5].

הוא נלחם רבות על מעמדה של הרבנות הראשית לישראל, וראה בה את ה"מרא דאתרא" במדינת ישראל. במסגרת זו פעל הן כנגד הפגנת זלזול מצד הציבור החרדי כלפי הרבנות הראשית לישראל והרב הראשי לישראל (בעיקר הרב שלמה גורן); והן כנגד התערבות של בג"ץ בפסקי הדין של בתי הדין הרבניים של הרבנות.

הוא עודד את פעילות תנועת שלח את עמי למען עלייה של יהדות רוסיה ותלמידיו היו פעילים המרכזיים.

תלמידיו הקימו חלק ניכר מן הישיבות הגבוהות הציוניות, ישיבות ההסדר והמכינות הקדם צבאיות הדתיות.

השפעתו של הרב צבי יהודה גרמה לשינוי ניכר בציבור הדתי לאומי. עד לשנות השישים הייתה המפד"ל ממוקמת במרכז, לצדה של תנועת העבודה. לא מעט בהשפעתו עברה המפלגה לצדה הימני של המפה הפוליטית, תוך עקיפת הליכוד מימין. גוש אמונים, שרבים מפעיליו היו תלמידי הרב צבי יהודה, הקים יישובים רבים מעבר לקו הירוק.

מהלכים אלה תרמו לביטחון העצמי של הציבור הדתי לאומי. בעבר הייתה בציבור זה התחושה של נחיתות כלפי החלוציות החילונית בממד הלאומי, וכלפי החרדיות בממד הדתי. עתה החל ציבור זה להוביל שינוי במפה הפוליטית והמדינית. במקביל, החליפו בהדרגה תלמידיו ותלמידי תלמידיו של הרב צבי יהודה את הר"מים החרדים בישיבות התיכונים.

הרב צבי יהודה ערך והוציא לאור רבים מכתביו של אביו. הספר הידוע ביותר שערך הוא "אורות". הוא הדגיש בעריכותיו את הממד הלאומי שבמשנת אביו; זאת לעומת עריכותיו של חברו הפילוסוף הרב דוד כהן ("הנזיר") אשר הדגיש בספר "אורות הקודש" את הממד האוניברסלי שבתורת הרב קוק.

השפעתו הציבורית

משנתו ודמותו של הרב צבי יהודה קוק הייתה ידועה במעגלים רחבים בחברה הישראלית. הוא נחשב למנהיג הרוחני הבולט בציבור הדתי לאומי.

מילותיו: "יש לבבות ויש לבבות. יש לבות אדם ויש לבות אבנים. ויש אבנים ויש אבנים. יש אבני דומה ויש אבנים - לבבות".^[6] שימשו השראה ליוסי גמזו בשירו על הכותל שנכתב בעקבות מלחמת ששת הימים; ולא עוד אלא שגמזו רמז דמותו באותו שיר עצמו, במילים "עמד הישיש מול הכותל". [דרוש מקור]

בציבור החרדי היו שהתנגדו לאביו ולו בחריפות, בשל תמיכתם בציונות ובמדינת ישראל. חלק מהם ראו בשיטתם כפירה.

פרופסור ישעיהו ליבוביץ השתמש בדמותו כדי לנגח את הדוגלים בעקרון ארץ ישראל השלמה. ליבוביץ טען כי משנתו המשיחית תגרום למעבר "מן האנושיות דרך הלאומיות אל החייתיות" ולהפיכת "עם ה'" ל"עם הארץ". הוא אף טען כנגדו שקידוש הקרקע הדגל והצבא הוא בבחינת עבודה זרה. [דרוש מקור]

מתנגדים נוספים קמו לו בחוגי השמאל הפוליטי הדתי, שהצמיחו אחר כך את מפלגת מימד ואת "נתיבות שלום".

מתלמידיו

- הרב שלמה אבינר - רבה של בית אל וראש ישיבת עטרת ירושלים
- הרב יעקב אריאל - רבה של רמת גן ונשיא ישיבת רמת גן
- הרב יוסף בדיחי - היה משמשו של הרצי"ה
- הרב אלי בזק - ר"מ בישיבת הר המור
- הרב דב ביגון - ראש מכון מאיר
- הרב משה בלייכר - ראש ישיבת שבי חברון
- הרב יואל בן נון - ממייסדי ישיבת הר עציון
- הרב חיים דרוקמן - ראש ישיבות בני עקיבא וראש ישיבת אור עציון
- הרב צפניה דרורי - רבה של קרית שמונה וראש ישיבת ההסדר בעיר
- הרב דב ליאור - רבה של העיר חברון, ראש ישיבת ניר ואב בית דין
- הרב זלמן ברוך מלמד - רב היישוב בית אל וראש ישיבת בית אל
- הרב אלי סדן - ראש המכינה הקדם צבאית בני דוד בעלי
- הרב יעקב פילבר - מייסד וראש ישיבת ירושלים לצעירים
- הרב מנחם פרומן - רבה של תקוע
- הרב ראובן פרינס - ראש ישיבת הדרום ברחובות
- הרב יהושע צוקרמן - מרבני ישיבת הר המור וראש תנועת אל עמי.
- הרב צבי קוסטינר - ראש ישיבת מדברה כעדן מצפה רמון
- הרב איסר קלונסקי - רבה של שכונת גבעת מרדכי בירושלים ומעורכי ספרו אור לנתיבותי
- הרב יהושע רוזן - מראשוני תלמידיו
- הרב אברהם רמר - רב בבית אל ובישיבת ירושלים לצעירים
- הרב פרופ' נחום רקובר - מראשוני

- תלמידיו, הוציא לאור את ספרו קניין תורה
- הרב חיים אביהו שוורץ - רב בישיבת בית אל
- הרב חיים שטיינר - ר"מ בישיבת מרכז הרב ובישיבת נחלת יצחק
- הרב אריה שטרן - ראש מכון הלכה ברורה
- הרב מרדכי שטרנברג - ראש ישיבת הר המור בירושלים
- הרב עמיאל שטרנברג - ראש ישיבת הר המור בירושלים וראש כולל "חזון אלחנן" בעיר דוד
- הרב יצחק שילת - מהדיר כתבי הרמב"ם וממייסדי ישיבת ברכת משה במעלה אדומים
- הרב אורי שרקי - ראש המחלקה הישראלית במכון מאיר ורב קהילת בית יהודה

- הרב עודד וולנסקי - ר"מ בישיבת הר המור
- הרב אליעזר ולדמן - ראש ישיבת ניר בקרית ארבע
- הרב דוד חי הכהן - ראש ישיבת לנתיבות ישראל בבת ים
- הרב מיכאל הרשקוביץ' - ר"מ בישיבת מרכז הרב ורב היישוב נריה
- הרב ירחמיאל וייס - ראש ישיבת ירושלים לצעירים
- הרבנית חנה טאו - מחלוצות לימוד התורה לנשים
- הרב צבי ישראל טאו - נשיא ישיבת הר המור
- הרב שאר ישוב כהן - רבה של חיפה ונשיא מוסדות אריאל
- הרב אליקים לבנון - רבה של אלון מורה, וראש ישיבת אלון מורה
- הרב יעקב לבנון - ר"מ בישיבת הר המור.

ספריו

ספרים שנדפסו מכתביו

- לנתיבות ישראל א-ב - אסופת מאמרים.
- אור לנתיבתי - דברי תורה והגות קצרים, בעריכת הרב חיים שטיינר והרב איסר קלונסקי.
- צמח צבי - קובץ אגרות.

כרוזיו הציבוריים שפורסמו בספרים

- להלכות ציבור - בעריכת הרב צבי טאו.
- ארץ הצבי (<http://www.yeshiva.org.il/midrash/Hmidrash.asp?Cat=170>) - לקט שיחות וכרוזים בנושא המאבק על שלמות ארץ ישראל. יצא ביוזמתו ובעריכתו של הרב זלמן ברוך מלמד.

- בדרכי הרב (http://www.inn.co.il/Besheva/Article.aspx/9062), באתר בשבע - ערוץ 7
- אליעזר מלמד, מנחיל תורת הגאולה (http://www.inn.co.il/Besheva/Article.aspx/2517), באתר בשבע - ערוץ 7, 4 במרץ 2004

הערות שוליים

1. ^ לנתיבות ישראל א', עמ' קכ"ד.
2. ^ שיחות רבנו, "איש ואשה", סעיפים 43-44.
3. ^ שיחות הרב צבי יהודה, ויקרא, עמ' 175.
4. ^ שמחה רז (עורך ראשי), משמיע ישועה, מרכז שפירא תש"ע, עמ' 371.
5. ^ עדות הרב אברהם שפירא (http://www.youtube.com/watch?v=9PdYn6JpnvA)
6. ^ מתוך מאמר 'מאחר כותלנו' שפורסם בשנת תרצ"ז (1939) בימי המאבק על הכותל. נדפס שנית בספרו **לנתיבות ישראל** חלק א'.

<p>הבא: הרב שאול ישראלי הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא</p>	 <p>ראשי ישיבת מרכז הרב</p>	<p>הקודם: הרב יעקב משה חרל"פ</p>
---	---	---

קטגוריות: אנשי העלייה השנייה | תלמידי ישיבת תורת חיים | גוש אמונים | הראי"ה קוק | משפחת קוק | ישיבת מרכז הרב: ראשי ישיבה | רבני הציונות הדתית בישראל | ציונים ילידי המאה ה-19: אנשי היישוב | יהודים הקבורים בהר הזיתים

- מקור: **צבי יהודה קוק** <http://he.wikipedia.org/wiki/קוק>
- שונה לאחרונה ב־18:54, 13 בנובמבר 2010.
- הטקסט מוגש בכפוף לרישיון CC ייחוס-שיתוף זהה 3.0; פרטי הרישוי של התמונות מופיעים בעמודי התמונות. ראו תנאי שימוש לפרטים נוספים.

- מדיניות הפרטיות
- אודות ויקיפדיה
- הבהרה משפטית